

Од "Полетарца" до "Тврђаве"

Пише: Немања Девић
петак, 26 децембар 2025 22:30

Јуче сам се на трен осетио југоносталгичарем. Чудан осећај. Нешто као код детета које жели да верује да у Лапонији живи народ Деда Мразова, а да су децембарски поклони у шареној чарапи дошли управо са те адресе. Достављени кроз оџак, наравно, и без ПТТ услуга из иностранства.

Српске избеглице из Крајине у августу 1995.

Људи воле да верују у бајке. Тренутак кад схвате да оне имају своју лепоту без да су у потпуности истините један је од значајних у процесу сазревања. Има и оних који одбијају да прихвате реалан живот – и постају инфантилни.

Инфантилни људи не морају да буду и злочести: то су неретко само сањари којима се и даље причињавају, фигуративно, крда ирваса која језде по звезданом небу или девојке

које пољупцем чине чуда, па и жапце претварају у принчеве. Проблем настаје кад своје пројекције прелију у друге сфере живота, па им и политичка и идентитетска убеђења остану оперисана од реалности.

Али накратко још о личној југоносталгији. Односно о тренутку – додиру југоносталгије. Он није дошао под притиском новембарско-децембарских догађаја, када су зачете Прва и Друга Југославија. Није ни подстакнут неким од актуелних програма РТС-а, присутних толико да медијски јавни сервис Србије многи увелико називају Радио телевизијом Југославије. Мој је романтизам настао из обичног дечијег програма, који ових дана често гледам са двогодишњом ћерком. На ТВ каналу који ујутру волимо да погледамо док се разбуђујемо и доручкујемо, емитује се сваког дана око девет сати и *Полетарац*.

Припадам генерацији која није пратила ову емисију: рођени и одрастали у деценији распада Југославије, имали смо своје дечије програме. Са временске дистанце од три и по деценије, све оне снимљене у социјалистичкој Југославији надилазе их, ипак, барем за три копља.

Рецимо, *Приче из Непричаве*, *Невен*, *На слово, на слово* и бројне друге. Невероватно је како пола века касније нисмо у стању да створимо нови формат емисије попут *Музичког тобогана*, већ је безмало читав простор музичке индустрије намењене деци препуштен "ИДЈ-кидсу", шареном али и прилично агресивном каналу који иначе припада истоименој франшизи медијских тровача српске омладине.

Баш ту и налазимо поенту – како је почетком 1980-их под палицом вештог и талентованог Тимоти Џон Бајфорда настала сасвим прикладна емисија, као колаж занимљивих прилога из свих делова шесточлане (кон)федерације. Како се наводи у најави, "серија је намењена деци, са намером да им ненаметљиво и забавно – кроз песму, виц или скеч објасни неке основне појмове о животу и односима у свету који их окружује. Деца кроз серију уче о бројевима, како се гледа на сат, како се цртају животиње..." – и још много тога.

А свака епизода прошарана је и гостовањем најпознатијих спортиста, глумца, научника и других јавних личности. Па тако из приче у причу пратимо и "ускакања" Дулета Савића, Дражена Далипагића, Ђорђа Балашевића... уз стално присутни маестрални тим који чине Миодраг Петровић Чкаља, Драган Зарић и за српску публику заборављена

Од "Полетарца" до "Тврђаве"

Пише: Немања Девић
петак, 26 децембар 2025 22:30

загребачка комичарка Нела Ержишчник. Музику су радили исто тако остварени уметници, од "Лабораторије звука" и "Седморице младих", до Балашевића и Ћорђа Марјановића.

Кад човек погледа једну такву емисију, мора да дође до закључка: човече, ово је била озбиљна држава. И то чак и 1980-их, када су сви њени шавови попуштали и пуцали а она убрзано одумирала.

А шта тек рећи када се упореди тадашње и садашње стање у здравству, социјалној политици, просвети, култури... Јер југоносталгија није осећање које је произвело само време живота у Југославији, него и однос према вредностима које су успостављене на постјугословенском простору.

Полетарац, иако намењен најмлађима, није и политички неутрална емисија. Напротив. Готово свака епизода испуњена је флоскулама о братству и јединству, Југославији, социјализму и његовим вредностима. Док смо ћера и ја гледали последњу емисију и уживали у песмицама и имитацијама, у два сегмента појавили су се и панегирици о Титу, тада већ умирућем или можда чак упокојеном маршалу. Са ове дистанце делује комично када Чкаља прича скаске о малом Јожи, и то на начин као да без имало шале, мада допадљиво, препричава његову биографију. Но овако квалитетном програму чашица идеологије постаје и прихватљив састојак. Макар се и не слагали, некако, може да се прогута. Да се стави у други план.

И то можда може да буде и метафора за читаву Титову Југославију: њени грађани, односно народи, били су већински задовољни дугом епохом мира – ма колико сви национални сукоби били "покривени" репресивним режимом; животним стандардом – ма колико тих 1980-их било јасно да самоуправљање показивало знакове колапса.

Ако је за веровати једној "Борбиној" анкети из 1989, 69 одсто југословенских грађана веровало је да је самоуправни социјализам најбољи систем за државу.

Ипак, није све у животу весели ритам *Полетарца*. Истог дана кад и забавну дечију емисију увече сам одгледао последње две епизоде серије "Тврђава". Дошла ми је добро за ресетовање и повратак из југоносталгичне левитације.

Серија је, ово говорим искључиво као историчар, испрва штуцала са историјским наративом, са приказом борбе крајишких Срба кретала се негде по ивици. Али завршила се не само коректно, него емотивно и уз неколико, могло би се рећи, антологијских сцена.

Као право мало чудо у односу на то шта се све снима и емитује преко већ поменутог јавног сервиса. Ауторски тим просто је нашао "жицу" просечног гледаоца, а и тајминг се поклопио са ерупцијом неоусташтва у Хрватској, који никога у региону не оставља равнодушним.

Јунаци серије постали су препознатљиви, неке реплике већ су почеле да се цитирају, а песма "Марама плава" је већ заживела и ушла у репертоаре слободних кафана. То је све показатељ колико филм може да утиче на историјску свест и политику сећања, више и брже него тона академских радова и писане речи. И колико је неопходно да се улаже у домаћи филм са историјском и националном тематиком.

Све то је отворило питање јесмо ли сада бар који корак ближи истини о смислу постојања Крајине и борбе Крајишника. У Шумадији се на Хрвате није гледало негативно све до 1941. године; то показују и победе коалиције Удружене опозиције, на чијем челу је стајао др Владко Мачек (лидер Хрватске сељачке странке) на парламентарним изборима 1935. и 1938. у низу општина у сливу три Мораве.

Од "Полетарца" до "Тврђаве"

Пише: Немања Девић
петак, 26 децембар 2025 22:30

